

हिंदुस्थानी संगीत पर बनी श्रृंगार

गीतमालिका

भाग ६ का.

संपादक

पं० विष्णु नारायण मातखंडे,

बी. ए. एलएल. बी.

१० कुरुक्षेत्र मार्गिका दरवाजा मिन नदरवांमजी "मुंबई समाचार प्रेस" के
भाटक के गाने नमावानजी वरजेभजी ठाणेवाला इनेने मुंबई, फाँठ,
नं० ११७, मोर रोड, मुंबई समाचार छापखानेमे छापकर
जार्जही प्रसिद्ध किया है

मुंबई

१९१७.

All rights reserved.

(सब हक स्वामीन हैं.)

किमत रु. ०-४-०.

१०५

गौतमालिङ्गित वापरलेल्या "नोटेशन" चिन्हांचा खुलासा.

“रि, ग, य, नि,” या स्वरांच्या खाली “—” अशा आडवा रेष असलेले, तेव्हा ते “कामल” आहेत असे समजावे. तशी नसलेली तो तोंड समजावे.

“म” असा लिहिलेला “सुद्ध” अथवा “कामल” समजावा, हे

“म” असा लिहिलेला “तीव्र” समजावा.

या स्वरांच्या खाली बिंदु असेल ते “मंद” स्थानाचे, व यांच्या माथ्यावर असेल ते “तार” स्थानाचे समजावे. बिंदु शिवायचे नारे स्वर “पथ्य” मत्तकाचे समजावे.

“—” अशा चिन्हांत लिहिलेले स्वर एका मात्रेच्या काळात गावयाचे आहेत.

“—” हे चिन्ह कोणत्या स्तरापासून कोणत्या स्तरापर्यंत “मंद” आहे, हे दाखवील.

काटे काटे स्वरांच्या डोक्यावर दाव्याबाजूला लहान दांडगे ठापरलेले स्वर आहेत. ते “Grace Notes” समजावे. ते अलंकारिक स्वर आहेत. स्वयंन विवाध्यास हे बारीक “कृष्ण” अथवा “ग्रेस नोट” गळ्याने अथवा घालने काढतां न आले, तरी त्यांच्या अभावाने रागहानि होईल असे नाही. ते लावतां आल्याने गायन अधिक रंजक होईल, हे मात्र खरे आहे. जसे जागृतागितांमधी स्वभाविक स्वरूप अधिक शोभते, पण ते नमल्याने विघडत तर नाहीच.

स्तरापुढे “—” असे चिन्ह असेल, तेथे मागल्या स्वर एक मात्रा लांबवावयाचा आहे, अथवा तितकी विश्रांति आहे, असे समजावे हे कल्प अग्यामाने सहज समजते.

गीताच्या शब्दात तेथे “४” असे अवग्रह चिन्ह येईल, तेथे मागल्या अक्षरांतल्या अंत्य स्वर (अकार, उकार इ.) एक मात्रा लांबणार आहे असे समजावे, किंवा तितकी विश्रांति आहे, असेही समजतां येईल.

“X” हे चिन्ह गायनाच्या तालाची “सम” दाखवील. “सम” हा पहीला ठोका मानून पुढील ठोके त्याच्या पोरणाने समजून घ्यावे.

“o” हे चिन्ह तालाची “खाली” म्हणजे “रिकामी” जागा दाखविण्यासाठी आहे.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૮૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગાતપાત્રી-૬

વિાસ ૪૮૨:૨૪:૪૮

ગાયનોનાં નાદેશન સંબંધી નીશાનીઓની સમજણ.

રી ગ ધ ની સ્વરોની નીચે આવેલી — લીટી હોય ત્યારે તેમને ક્રેમળ સમજવા અને તેવી લીટી વગરતાને તીવ્ર સમજવા.

મ એટલે શુદ્ધ અથવા ક્રેમળ મધ્યમ સમજવેલા અને ઉપર લીટી સાથે આવેલા મ હોય તો તેને તીવ્ર સમજવા.

વાળી જે સ્વરોની નીચે મીડુ હોય તેમને મંદ્ર સપ્તકના અને જેમની ઉપર મીડુ હોય તેમને તાર સપ્તકના સમજવા. મીડા વગરતા સ્વરોને મધ્ય સપ્તકનાજ સમજવા.

જે સ્વરોનાં નીચે — આવેલી નીશાની હોય તેમને અડધા માત્રામાં સમાતા સમજવા અને જેમની ઉપર — આવેલી નીશાની હોય તેમને મીડથી લવાતા છે એમ જાણવું.

અમુક સ્વરનાં ડાબા ઉપલા ખુણામાં ઝીણો બીજો જે સ્વર મેલ્યા હોય તેને ઠણ અથવા ગ્રેમ નોટ સમજવી. જો તેવા કણો શુદ્ધ આતના શીખાઓથી વગારી કે ગળાંથી કહાડી નહીં શકાય તોપણ તેથી રાગ ખગડશે એમ સમજવાની તેઓએ છલ કરવી નહીં, કેમકે કણ રાગનાં ઘરેણાં જેવા હોવાથી જેમ એક આસામી ઘરેણું નહીં પેહેરે તોપણ તે આજખાઈ આવે છે તેમ રાગ કણનાં ગેરહાજરી છતાં ખગડતો નથી પણ માત્ર તેની ખુબીજા કાંઈક ઓછી થાય છે.

સ્વરનાં પછા — આવેલી નીશાની હોય તો તેજ સ્વર ફરી ગાય ક વગાડવાનો અર્થવા તો તે ઉપર એક માત્ર થાબવાનું છે એમ સમજવું.

ગાયતના રાગોમાં જ્યાં ડ આવેલી નીશાની આવે ત્યાં તેને અડધા સમજવેલા એટલે ગાયતના જે અક્ષરના પછા તે મેલેલા હોય તેમાં સમાવેલા અક્ષર ત્યાં બાજવાના છે અર્થવા તો તે અક્ષર ઉપર એક માત્ર થાબવાનું — એમ સમજવું.

આવી X ચોડીની નીશાની તાજનો સમ વ્યતાવવા માટેની છે અને શાસ્ત્રના નીયમ પ્રમાણે હમેશા સમનેજ પહેલી તાલ ગણી તેને હેસામે બીજા તાલો માંડવામાં આવે છે જે તેના બે ત્રણ વગેરે આંકડાથી સમજાય છે. ખાલી માટે આવું મીડુ ૦ વાપરવામાં આવે છે.

म प

स खि

ग म रीग सारी	री	ग म म	प प ध म	प सग म प
य न सं ग	वि ह रे मु	रा रि ब न	वारि, सखि ।	
ग म रीग सारी	री	ग म म	प प - -	
य न सं ग	वि ह रे मु	ग रि, - -		॥

अंतरा.

म म प ध	नि नि सां सां	नि - सां -	नि नि ध प
नि र ख त	हु म हु म	ला ग	फु ल फ ल ।
नि नि सां सां	नि सां सां	नि ध प ध म	प ग म प
ह रि य ल	झु क र हि	डा रि अ त	प्यारि, सखि ॥

संचारी.

म ध नि सां	नि ध म प	ग - री म	ग - री सा
म न प र	सं न मु	गं ध मु	गं धि त ।
निसारी री	री ग म म	प प ध म	प प - -
वि न त सु	म न है अ	पा रि सु ख	का रि : ॥

आभोग.

म - प ध	नि - सां सां	नि - सां सां	नि नि ध प
हा र ह	मे ल ब	ना व त	नि ज प्रिय ।
नि नि सां सां	नि सां सां	नि ध प ध म	प ग म प
र सि क खु	शा ल लु	भा रि, ब ल	हारि, सखि ॥

भैरवी-सारसताल.

सा	री	म	म	प	ध	प	म	-	म	री	सा	री	म	री	-	सा	सा								
गा	३	व	त	स	२	र	३	स	६	ता	६	ल	५	च	तु	६	र	गु	नी	६	ज	ना			
वि	ध	-	ध	नि	सा	-	री	नि	सा	सा	री	सा	री	म	री	-	सा	सा							
भै	३	र	वि	रा	३	ग	३	म	४	धु	१	र	१	ह	१	र	१	ख	१	त	१	मो	३	म	ना॥

अंतरा.

पु	ध	म	ध	नि	सां	रीं	सां	सां	-	मां	नि	-	सां	-	सां	नि	ध	प												
को	३	म	३	ल	३	क	३	र	३	त	३	मू	३	र	३	वा	३	दी	३	म	३	ध्य	मा							
ध	ध	प	प	प	ध	प	म	-	म	री	मा	री	म	री	मा	मा														
स	३	म	३	य	३	प्र	३	भा	३	त	३	ता	३	ल	३	ल	३	द	३	त्र	३	य	३	ल	३	ल	३	स	३	न॥

परज-अवताल.

नि	-	नि मां रीं	नि मां	नि धु प
आ	ॐ	द म ध	अं	त जो ॐ
म	-	प ध नि	ध प	म ग -
गा	ॐ	दि जो ॐ	गी	शि वा ॐ
ग	गी	सा ग -	म ध	नि मां -
भां		ग आ	फी	न री ॐ
नि	मां	रीं नि मां	धु मां	नि म ध
ले		म ले	गां	शि वा ॥

अंतग.

म	ग	ग म ध	नि नि	सां मां -
ना	ॐ	भि के ॐ	क म	ल नें ॐ
नि	-	रीं सां रीं	नि मां	ध नि -
ती	ॐ	न मू ॐ	र त	भ डें ॐ
नि	-	रीं गं -	रीं गं	रीं सां सां
भि	ॐ	न्न जा ॐ	ने ॐ	जो न र।
नि	सां	रीं नि सां	ध सां	नि म ध
न	र	क भो ॐ	गी ॐ	शि वा ॐ ॥

रोग बिहाग-त्रिताल.

ग म ग म	प - नि नि	सांसांसांनि	- नि प -
श र व स	रो ॥ व र	सु भ ग अं	ग में ॥
ग म ग ग	ग म ध प -	ग - म ग	सारी सा -
व द न क	म ल फू ॥	ल्यो ॥ शु भ	मा ॥ ई ॥
नि - प -	नि नि सा -	प - ग म	ग - नि सा
ता ॥ ऊ ॥	प र बे ॥	ठे ॥ जु ग	खं ॥ ज न ।
ग म ग ग	ग म ध प -	म ग म ग	सारी सा -
म त म ए	मा ॥ ना ॥	क र त ल	ग ॥ ई ॥

अंतग.

ग म ग म	प - नि नि	सां-सांसां	सांरींसां-
कुं ॥ चि त	के ॥ स सु	दे ॥ स म	खी ॥ री ॥
सांसांसांसां	नि - प -	प - नि नि	सां नि प -
म धु प न	की ॥ मा ॥	ला ॥ जु रि	आ ॥ ई ॥
ग म ग म	प - नि नि	सां गं नि सां	नि - प प
कुं ॥ भ न	दा ॥ स प्र	भू ॥ गि रि	धा ॥ र न ।
ग म ग ग	ग म ध प	म ग म ग	सारी सा -
ला ॥ ल न	है ॥ जु व	ती ॥ सु ख	दा ॥ ई ॥

बहार—तीव्रा.

म	नि	प	म	प	ग	म	नि	नि	नि	सां	नि	सां	सां
क	ह	त	रा	ॐ	ग	व	हा	ॐ	र	गु	नि	ज	न।
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३
प	सां	-	सां	प	नि	प	म	प	ग	ग	गु	री	री
को	ॐ	म	ल	क	र	त	ग	नि	सु	र	न	को	ॐ।
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३
नि	सा	म	म	म	प	ग	म	नि	नि	नि	सां	नि	सां
गु	र	ज	म	ॐ	व्य	म	अं	ॐ	अ	म	म	ज	त।
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३
नि	सां	मं	मं	मं	सां	नि	सां	नि	नि	नि	नि	सां	री
मे	ॐ	ल	क	र	ख	र	हा	ॐ	र	गु	नि	ज	न॥
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३

अंतरा.

ग	ग	म	नि	ध	नि	-	सां	-	नि	सां	नि	सां	सां
बा	ॐ	गे	सि	रि	म	ॐ	छा	ॐ	र	सुं	मि	ल	त।
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३
नि	सां	रें	नि	सां	प	नि	प	ग	ग	म	रे	रे	साॐ।
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३
सा	म	म	म	प	ग	म	नि	ध	नि	सां	नि	सां	सां
सु	र	अ	डा	ॐ	ना	ॐ	वी	ॐ	च	च	म	क	त।
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३
नि	सां	-	मं	री	-	नि	सां	नि	-	ध	नि	सां	री
च	ॐ	त्र	के	ॐ	म	न	हा	ॐ	र	गु	नि	ज	न॥
५	८	८	१	५	२	३	५	५	२	३	३	३	३

बिंदराबनी सारंग—झबताल.

मरीरी	मरी प णम	मरीरी	सानिमासा
क र	त ह र	प्रि य	मे ० ल।
सा	मरी म री	सा -	नि सा सा
त ज	त सु र	गं ०	धा ० र।
म प	नि सा सा	सा -	नि सा सा
बिंद	रा ० व	नी ०	अ ध ग।
प णम	प ध णम	म री	सानिमासा
अ नु	लो ० म	अ ग	बि लु म॥

अंतरा.

म प	नि मां सां	सांसां	नि सां मां
म म	बा ० दि	क ह	त रि पा।
नि सां	मरी म री	सांसां	नि सां सां
म ध	मा ० दि	त ज	त ध ग।
सां नि	प म री	म प	नि सां सां
सा ०	रं ० ग	उ प	मे ० द।
नि ध णम	री म णम	मरीरी	सानि सा
स व	च तु र	क ह	त ज न॥

कामोद-त्रिताल.

मिरी पी प	प - प -	म म प ग	मिसीरीसा
न न म न	वा : हं :	गु रु च र	न न प र।
सा प म ग	मिरी सीसा	प प म्प म्प	मिसीरीसा
ज द पा :	उ द र म	ब ल व :	ल हों जा ऊं॥

अंतरा.

प प मां मां	मांसां रीसां	मां री सां री	मां धि प प
म न कु सु	म सुं क र	गु रु प द	अ र व न।
प - प ध -	ध प प	म्प म्प मिसी	री - सा -
ए ० क भा	० व ध र	मं ० ग ल	गा ० ऊं ॥

खमाज-त्रिताल.

सांसांनिनि	ध - म ग	म म प ध	निनिसां-
न म न क	रूं ॐ मै ॐ	स ढ गु रु	च र णा ॥
सांसांगंगं	मं गं सां -	नि - सां -	निसांनिध
म व दु ख	ह र णा ॥	भ व नि ॥	स्न र णा ॥

अनरा.

म नि ध नि	सांनिसांसां	नि - सां -	निसांनिध
गु ॐ छ भा	ॐ व ध र	ॐ ॐ त ॐ	क र णा ॥
सांसांगंगं	मं गं नि मां	नि - सां सां	निमांनिध
मु र न र	कि ॐ छ र व	दि त	च र णा ॥

विंदरावनी सारंग-अवताल. (दोनो निषाद).

पुम
वि

गी मा	नि सा मा	री -	म री -
र म	त वि द रा	६	ब नी ६।
म गी	म नि प ध प	पुम री म	
अ य	ग अ नु हो	६	म क आ
गी म	प नि नि	सा नि सां नि	पुम री पुम
ग वि	लो ६ म रा	६	ग नि, वि॥

अंतरा.

म प	नि सां सा	नि सां	मां - सां
रि प	क र त म म	वा ६ डा।	
नि सां	री री मं	री सां	नि सां मां
दि व	स दू ६	जे ६	पे हे रा।
सां री	सां री नि	सां -	नि पुम री
अ ग	य म य	मा ६	दि छ ब।
म प	ना नि पु	री री	म री पुम
य तु	र अ पि	म त	म त, वि॥

केदार—त्रिताल.

प

प

प - ध प	म - री सा	री - सा -	म - - म
दा ० र थ	आ ० द क	हे ० सं ०	गी ० ० त।
	प - प प	ध - प प	म - री सा
	ना ० द श्रु	ती ० स्वर	या ० म मू।
- री सा -	सां - सां	निधि सां री	सां - म प
० ले ना ०	मा ० धा ०	र न की ०	री ० त, प॥

अंतरा.

प - प सां	- सां सां सां	सां - सां सां	सारीं सां सां
था ० म रा	० ग उ प	रा ० ग रा	० ग पु नि।
सां - सां ध सां	- सां सां सां	सां रीं सां -	सां ध नि प -
चा ० र अं	० ग औ र	ती ० नो ०	भा ० धा ०।
म - म - प - प	म - री -	सारी सा -	
जो ० जा ०	ने ० सो ०	जा ० ने ०	वा ० को ०।
सां - सां सां	सां - ध सां रीं	सां - म प	
च ० त्र क	हे ० पं ०	डी ० त, प॥	

केदार-त्रिताल.

सारीसां^पपे प मे प^ध - प प^मपमि -
 सो ॥ च ल म ज म न मी ॥ त पि य र वा ॥
 म म प प^{मां} - धि प^म - धि प^मरीसा -
 स ड ग रु ना . म क रे ॥ सु म र न वा ॥

अंतरा.

प प सां सां सांसांरीसां सां^धसांरी सां^{धि}पम
 वृ डि व डि प ल प ल उ म ग व ट त म ब ॥
 म म प सां^{री}सां^{धि}प^म - धि प^मरीसा -
 म ज हुं बे : न म ति सं . न व त र वा ॥

बिहाग-त्रिताल.

ग म प सां	नि - प - - - प	प ग म ग -
वा ० ल सु	रे ० ० ० ० ० मो	रे म न के ॥
ग म ^३ नि -	प - ग म प -	ग म ग - सा -
० ० ची ०	ते ० ० ० हो ०	व न दे ० रे ॥
प - नि नि	सा - ग म प -	ग म ग ग सा -
हो ० व न दे	० रे ० मी ०	त पि बू र वा ॥

अंतरा.

ग म प -	प नि नि	सां - सां सां	सां रीं सां -
स वा ० रं	० ग जि न	जा ० ओ	वि वि स वा ॥
सां सां सां -	नि नि प -	प - नि नि	सां नि प -
सु ख नीं ०	द रि या ०	सो ० व न दे	० रे ॥
ग म प नि	सां नि प -	प - ग म	ग ग सा -
सो ० व न दे	० रे ० मी ०	त पि	बू र वा ॥

हमीर—त्रिताल.

निधि सांसां	निधि निधुंध	म प ग म	निधि - - ध
ह मे स म	जा ० वो च	त र वा ह	मी ० ० रा।
निधि रीं सां	निधि - प ध	मुंध प -	प प प ध
ह मे स म	जा ० वो पि	य र वा ०	क व न मे।
- ध प प	ग म री सा	- री सा सा	सांसांधसां
० ल औ र	क व न बा ०	दि सु र	क व न स।
सांरीं सांनि	निधि - प ध	म प ग म	निधि - - ध
म य क हे	धी ० र च	त र वा ह	मी ० ० रा।

अंतरा.

प प प प	सां-सांसां	सांसांसांसां	सांरींसांसां
क व न वि	लो ० म क	व न अ नु	लो ० म क।
सां सां सां सां	सांसांसांसां	सांरींसांसां	निधि ध प प
सु र सं ०	ग त क व	न गु नि ज	न सु म त।
सां सां गं मं	रींसांरींसां	निधि - प ध	म प ग म
क व न अं	० ग क हे	धी ० र च	त र वा ह।
निधि - - ध			
मी ० ० रा।			

बिहाग-एकताल

गम	ग	नि ^म सा ^म	ग -	सा -	नि ^प नि	सासा
८	कै	सेसुख	सो ८	वे ८	नी ८	द रि
४		४	४	०	२	०
नि	-	प -	नि सा -	री सा	नि सा -	म म
या ८	८	८	मा ८	८ ई	शा ८	म मू
४		४	०	०	२	०
प	प	प नि	मां निसां	नि -	प -	ग -
४	त	चि त	च ढी	८ ८	८ ८	८ ८
४		४	४	०	२	०

अंतरा.

गम	प नि	नि ^{री} सा ^{सा}	- नि	- प	प म
सो च	सो च	सू दा	८ रं	८ ग	आ क
४	४	४	०	०	०
म ग	- सा	नि सा री	सा -	सा -	म म
८ ला	८ वे	मा ८	ई ८	या ८	वि धा
४	४	४	०	०	०
प -	निनि	सां -	नि -	प -	ग -
गां ८	ठ प	री ८	८ ८	८ ८	८ ८
४	४	४	०	२	०

भैरव-त्रिताल.

म ^१ ध ^१ ध ^१ ध ^१	- प प प ^१ प ^१ प ^१ प ^१	- म - ग -
मे हे र की	न ज र की	जे ० ० ० ०
म ^१ म ^१ म ^१ म ^१	न ^१ री ^१ सा ^१ सा ^१	म ^१ री ^१ ग ^१ म ^१ ग ^१
सु ख मं	प र म व दी	जे ० ० ० ०
सा ^१ नि ^१ सा ^१ ग ^१ म ^१ ध ^१	- नि सां सां	ध ^१ नि सां रीं
तूं ० क री	म व र ता	सांनि ^१ प ^१ म ^१ ग ^१ म ^१

अंतरा.

म म प प

नि त उ र

ध ^१ - नि नि	मां - - -	नि सां सां -	ध ^१ - ध ^१ ध ^१
आ ० स ते	हा ० ० ० ०	री ०	सा ० फ ता
नि सां सां सां	सां ^१ रीं ^१ सां ^१ सां ^१	सां ^१ नि सां ^१ ध ^१ प	म ^१ ग ^१ री ^१ सा
ज र ते रे	द र का भि	का ० री ०	ज ग में ०
नि सा ग म	प ध नि सां	रीं ^१ रीं ^१ सां ^१ सां ^१	ध ^१ - प ^१ म ^१ ग ^१ म ^१
क र म फ	ज ल की श	र म र ख	ली ० जे ० ॥

बसंत-त्रिताल.

मं ध्रु
कैसी

सां निध्रुप प	मं ग मं ध्रु	रीं - - -	सां - - -
सु र स व	सं ० ति र	चा ० ० ०	इ ० ० ०
सां नि - सां -	नि ध्रुप प	मं ग मं ध्रु मं ग	रीं गरी सासा
मैं ० जा ०	तूं ० पि या	प र ज सु	ना ० व त।
नि सासामम	ग - मं ध्रु	रीं - सां -	रीं नि - ध्रुप मं ध्रु
श्रु ति य न	भे ० द वि	खा ० ० ०	० ० ई, कैसी॥

अंतरा.

मं प - प -	मं ग मं ध्रु	सां सां सां सां	सां रीं सां सां
आ ० रो ०	ह त पं ०	च म वि न	रे ० ख व।
सां सां नि रीं गं	रीं सां सां सां	सां - रीं नि -	ध्रु - प -
शि रि सू ०	र त व न	ला ० ० ०	० ० ई ०
प - प प	मं - मं ग	मं ध्रु मं ग	रीं ग - री सा
मं ० द वि	लो ० म च	त र म ग	सं ० ग त।
नि सासामम	ग ग मं ध्रु	रीं - सां -	रीं नि - ध्रुप मं ध्रु
सु ध बु ध	स व वि स	रा ० ० ०	० ० ई, कैसी॥

आसावरी-चौताल.

म	म	प	प	-	सां	धि	-	-	प	-	-
च	तु	र	रा	८	ग	गा	८	८	यो	८	८
पृ	ग	-	सा	-	सा	मी	म	-	प	-	प
आ	मा	८	व	८	गी	ओ	८	८	ड	८	व
नि	धि	-	धि	धि	-	प	पृ	ग	-	मी	-
सं	८	पु	र	८	न	ब	न	८	ला	८	यो॥

अंतरा

म	प	-	नि ध	-	ध	सांसां	मांसां	सांसां
आ	८	८	रो	८	ह	ग नि	को त	ज त।
नि	नि	-	ध सां	-	सां	सां	धि	- प
अ	व	८	रो	८	ह	सं ८	पु र	८ न।
म	प	-	सां	-	सां	सां	धि	- प
धै	८	८	व	८	त	बा ८	दि सू	८ रा।
पृ	म	-	सां	-	सा	मी म	प प	- सां
दि	ख	८	ला	८	यो॥	च तु	र रा	८ ग॥

तोड़ी-त्रिताल.

मे - री री सा स^{नि}ध ध नि सा री ग - मे मे ध ध

जा ० य शर न तुं मु कौं ० दा ० मो रे म ना

मे ग री री री सा^{नि}ध नि सा री सा रे ग ग - - -

जा ० य शर न तुं मु कौं ० ० ० दा ० ० ०

ग ग री री - सा सा सा नि - सा - री सा^{नि}ध -

वि म ल भा ० व ध र अं ० तः ० क र णा ०

नि सा ग ग मे मे ध ध मे ध नि ध मे ग री सा

ट ० ट त स व भ व फं ० ० ० ० ० दा ०

अंतरा.

मे - ध - मे ग मे ध नि - सां सां सां - सां -

मे ० रा ० मे ० ग ० ना ० क लु ते ० रा ०

नि सां ग - री री सां सां नि - सां री सां नि - ध -

अ ० टा ० क ल जु ग धं ० ० ० धा ० ० ०

मे ध नि सां नि ध प - मे ग री री ग री सा सा

दो ० दि न का ० ज ग च ० त्र स मू ज स व

नि सा ग ग मे ध नि ध सां - नि ध मे ग री सा

सां ० च ए ० क गो ० विं ० ० ० ० ० दा ०

देशकार--त्रिताल.

प^१ग
ह

प	ध	सां	-	ध	-	प	प	ग	प	ध	प	गरी	सा	सा
१				२				३					४	
रि	ह	री	॥	ना	॥	म	ले	॥	तुं	म	न	मे	॥	मे, जा।
५				६				७				८		
-	प	-	सा	सारी	सा	सा	ग	प	ध	प	गरी	सा	ग	
९				१०				११				१२		
सुं	॥	क	ट	त	स	व	पा	॥	प	य	ने	॥	रे, ह॥	
१३				१४				१५				१६		

अंतरा.

प^१ग
ना

प	ध	सां	सां	-	रीं	सां	सां	ध	-	सां	रीं	सां	ध	प	ग
१								२							
॥	म	॥	ले	॥	त	स	व	पा	॥	र	उ	त	र	न,	य।
३								४							
प	ध	सां	रीं	-	सां	ध	प	ग	प	ध	प	गरी	सा	ग	
५								६					७		
ह	उ	प	दे	॥	श	क	र	हि	र	दे	॥	ते	॥	रे, ह॥	
८								९					१०		

तोड़ी-त्रिताल.

सा ^१ री ^१ री ^१ ग ^१ ग ^१	री ^१ री ^१ सा ^१ सा ^१	नि ^१ ध ^१ ध ^१ नि ^१ सा ^१	सा ^१ री ^१ ग ^१ ग ^१
गि रि ध र	च र न क	म ल सु म	रे ८ न रा
१	१	२	२
ध ^१ मे ^१ मे ^१ ग ^१ ग ^१	मे ^१ ध ^१ नि ^१ ध ^१	मे ^१ ग ^१ री ^१ ग ^१	री ^१ -सा ^१ सा ^१
न र ह र	ना ८ रा ८	य न प र	मे ८ स रा
१	१	२	२

अंतरा.

ग ^१ मे ^१ -ग ^१ ग ^१	ध ^१ मे ^१ -ध ^१ ध ^१	सां ^१ सां ^१ सां ^१ -	नि ^१ सां ^१ री ^१ सां ^१ सां ^१
आ ८ प न	मे ८ अ प	नि न से ८	वा ८ क र
१	१	२	२
नि-सां ^१ सां ^१	रीं ^१ -सां ^१ -	नि-सां ^१ रीं ^१	नि-ध ^१ ध ^१
का ८ नि म	टी ८ को ८	तु ८ छ क	ले ८ व रा
१	१	२	२
ध ^१ मे ^१ ध ^१ सां ^१ -	नि-मे ^१ ग ^१	री ^१ री ^१ री ^१ ग ^१	री ^१ -सा ^१ सा ^१
यु ल जा ८	वे ८ गो ८	छि न मे ८	न ८ ख र
१	१	२	२
सां ^१ रीं ^१ गं ^१ रीं ^१ रीं ^१	गं ^१ रीं ^१ -सां ^१ सां ^१	सां ^१ रीं ^१ गं ^१ रीं ^१ रीं ^१	गं ^१ रीं ^१ रीं ^१ सां ^१ सां ^१
सा ८ चि क	हे ८ स म	जा ८ य गु	नि च त रा
१	१	२	२

रामकली--त्रिताल.

ग म ^{नि} ध ध	प प म प	^ध प म -	^ध प म -
नि त उ ठ	सु म र न	क रि ये ॥	च रि ये ॥
म - म म	री - ग -	प म ग री	री री सा -
ध्या ॥ न प्र भू ॥ के ॥	च र न व	म ल को ॥	
नि सा ग म	प ध नि सां	सां री सां धि नि	ध प म -
भू व सा ॥ ग र को उ त	रि ये ॥	रि ये ॥	

अंतरा.

म - प प	^{नि} ध - नि नि	सां - सा सां	नि सां सां -
मा ॥ ल व	गौ ॥ ड सु	ठा ॥ ठ वि	च रि ये ॥
^{नि} ध - ध ध	नि - सां सां	री - सां सां	नि सां ध -
मू ॥ ध्य म	अं ॥ श रु	न्या ॥ म मो	ध रि ये ॥
^ध री सां सां	^{नि} ध नि ध	प म ग न ग	री री सा सा
सु ध मु ॥ द्रा ॥ सु ध	वा ॥ नी	मो च त र ॥	
नि सा ग म	प ध नि सां	सां री सां धि नि	ध प म -
रा ॥ म ना ॥ म ह र	द म हु उ	च रि ये ॥	

तौडी-त्रिताल.

सागरीसा	नि - सा	री नि - धु -	निसासागरी
ना ॥ ह क	पी ॥ त डि	तो ॥ डी ॥	ह म से ॥
री - री	री ^ग - सा -	नि - सा	री नि - धु -
ना ॥ क छु	बो ॥ ली ॥	ना ॥ क छु	चा ॥ ली ॥
नि सा ग ग	म म ध ध	सां नि धु म	ग - री सा
ला ॥ ज श	र म स व	जो ॥ ॥ ॥	॥ ॥ डी ॥

अंतरा.

म - प ध	म ग म ध	नि - सां सां	निसांसांसां
या ॥ द अ	व न मो हे	ग ॥ ग नि	मू ॥ र त ।
ध - ध ध	नि - सां -	सागरीसां	निसागरीसां नि धु
मे ॥ ल व	ग ॥ ली ॥	री ग ध म	बि क र त ।
म ध नि सां	नि धु म ग	री ग री री	री - सा सा
म म वा ॥	दी ॥ सु र	रे ॥ स्व व	धै ॥ व त ।
नि सा ग ग	म म ध -	सां नि धु म	ग - री सा
चां ॥ द मु	र ज की ॥	जो ॥ ॥ ॥	॥ ॥ डी ॥

यमन--त्रिताल.

नि ध - प	मं प ग मं	प - - -	प मं ग री
सू दा ॥ शि	वृ भ ज म	ना ॥ ॥ ॥	नि स दि न।
सारी गरी	ग मं प ध	प मं ग री	गरी सासा
र ध सि ध	दा ॥ य क	वि ज त स	हा ॥ य क।
नि री ग मं	प ध नि सां	गं सां नि ध	प मं ग मं
ना ॥ ह क	भृ ट क त	फि र त अ	न व र त॥

अंतग

ग - प ण	सां - सां -	नि रीं गं रीं	सां नि ध प
शं ॥ क र	भो ॥ ला ॥	वा ॥ र व	ति र म ण।
गं रीं सां नि	ध प नि ध	प मं ग री	गरी सासा
सि त त न	पं ॥ न ग	भृ ॥ ख न	द या ध न।
नि री ग मं	प ध नि सां	रीं सां नि ध	प मं ग मं
का ॥ हे न	सु म र त	भृ ट क त	तुं फि र त॥

तोड़ी-एकताल.

सा ^१ री ^१ ग ^१	री ^१ री ^१	सासा	नि ^१ ध ^१ ध ^१	निसा	सा ^१ री ^१ ग ^१
बि ^१ क ^१	र ^१ न ^१	ज ^१ ब ^१	ध ^१ ग ^१	रि ^१ क ^१	र ^१ त ^१ ।
री ^१ री ^१	री ^१ -	सासा	ग ^१ ग ^१	गी ^१ -	सासा
म ^१ नि ^१	ती ^१ :	व ^१ र ^१	सु ^१ र ^१	तं ^१ :	म ^१ त ^१ ।
सानि ^१	सा ^१ री ^१	ग ^१ ग ^१	म ^१ ग ^१	म ^१ -	ध ^१ ध ^१
सु ^१ ग ^१	म ^१ स ^१	र ^१ ल ^१	सं ^१ :	पू ^१ :	र ^१ न ^१ ।
ध ^१ नि ^१	ध ^१ नि ^१	ध ^१ म ^१	ग ^१ -	री ^१ री ^१	सासा
गु ^१ नि ^१	टो ^१ :	ही ^१ :	को ^१ :	ब ^१ र ^१	न ^१ न॥

अंतरा.

म ^१ -	प ^१ ध ^१	म ^१ ग ^१	म ^१ ध ^१	निसां	सांसां
वे ^१ :	व ^१ न ^१	जा ^१ हां	अं ^१ :	ग ^१ र ^१	ह ^१ न ^१ ।
नि ^१ -	री ^१ गं ^१	रीं ^१ सां	नि ^१ -	सांरीं	निध ^१
रे ^१ :	ख ^१ ब ^१	ता ^१ हां	हो ^१ :	नि ^१ ब ^१	मि ^१ त ^१ ।
म ^१ ध ^१	निसां	नि ^१ ध ^१	म ^१ ग ^१	री ^१ ग ^१	रीसा
पं ^१ :	व ^१ म ^१	को ^१ उ ^१	अ ^१ ल ^१	प ^१ क ^१	ह ^१ त ^१ ।
सा ^१ रीं ^१ गं ^१	रीं ^१ रीं ^१	सां ^१ -	री ^१ ग ^१	री ^१ री ^१	सासा
ह ^१ र ^१	रं ^१ ग ^१	को ^१ :	म ^१ त ^१	अ ^१ भि ^१	न ^१ त॥

गीतमालिकाके नोटेशन-चिन्होंका खुलासा.

रि, ग, ध, नि, स्वरोंके नीचे — यह चिन्ह है, तो उनके कोमल स्वर समझना. उ. रि, गु, झ और ऐसा चिन्ह न हो, तो उनके तीव्र समझना.

म ऐसा चिन्ह हो, तो उसके ऊँच या कोमल समझना.

म ऐसा चिन्ह हो, तो उसके तीव्र समझना.

नि, ध, प, म, झ. स्वरोंके नीचे बिंदु हो तो वे मन्द्रस्वरोंके स्वर समझना.

सां, रिं, गं, मं, झ. स्वरोंके ऊपर बिंदु हो तो वे उच्चस्वरोंके स्वर समझना.

— इस चिन्हके अंदर लिखे १४ स्वर एकमात्र कागमे गाए जावेंगे.

— यह चिन्ह "मोड़" का चिन्ह समझना.

किसी स्वरके ऊपर बाएँ तरफ, "♭" (ब्लैट) चिन्ह हो, तो उसके "Lower Note" (निम्न स्वर) समझना. यदि नवान् विद्यार्थी ऐसे अलंकारिक रूप प्रयुक्त करने लगे तो भाषा-नकल करने में भी रागहानि नहीं होगी. ऐसे स्वर नकारके रंगकी रंजकता अवश्य बढ़ेगी. किन्तु उनके अभावसे गायका स्वभाविक स्वर ही सुनाई देगा.

— जहाँ के स्वरोंके आगे ऐसा चिन्ह हो, "♯", तो वहाँ उच्च चिन्हसे प्रकृत स्वर एक मात्र मात्र तब लंबाया जावेगा.

८ गीतके अन्तमें जहाँ "॥" अक्षर हो, वहाँ पछले अक्षरका अन्त्य स्वर एकमात्र मात्र तब लंबाया जावेगा.

X यह चिन्ह ताण्की "सह" बतलानेके लिये है. तालका पहिला ठोका (ताली) हवा पर धरना जावेगा.

७ यह चिन्ह ताण्की "श्वर" बतलानेका है.

